

Euroopa
Komisjon

Vabadus liikuda ja elada Euroopas

*Juhend ELi kodaniku
õiguste kohta*

Käesolev juhend peaks aitama **teil paremini mõista, millised on teie** õigused Euroopa Liidus ringi liikudes, ning andma üksikasjalikke praktilisi nõuandeid. Juhendis lähtutakse 2013. aasta veebruaris kehtinud ELi õigustikust.

Käesolev dokument ei ole õiguslikult siduv ega ammendav. Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta selles esitatud teabe kasutamise eest.

Europe Direct on teenus, mis aitab teil leida vastused Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele.

Tasuta telefoninumber: (*)

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või on need kõned tasulised.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta leiab internetist (<http://europa.eu>).

Kataloogiandmed on esitatud käesoleva trükise lõpus.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2013

ISBN 978-92-79-30147-6

doi:10.2838/46238

© Euroopa Liit, 2013

Reprodutseerimine on lubatud allikale viitamisel.

Printed in Italy

TRÜKITUD TÄIESTI KLOORIVABALE PLEEGITATUD PABERILE (TCF).

Vabadus liikuda ja elada Euroopas

Juhend ELi kodaniku õiguste kohta

1. peatükk	Mis on ELi kodakondsus?.....	4
2. peatükk	Kellel on õigus vabalt liikuda ja elama asuda?.....	6
3. peatükk	Kus saab vaba liikumise ja elamise õigust kasutada?.....	9
4. peatükk	Ettevalmistused.....	10
	Schengeni eeskirjad.....	12
5. peatükk	Esimesed kolm kuud.....	13
	Riigis viibimisest teatamine.....	14
6. peatükk	Pärast kolme kuu möödumist.....	15
7. peatükk	Haldusformaalsused.....	17
	ELi kodanikud.....	17
	Pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud.....	19
	Karistused.....	20
8. peatükk	Elamisõiguse säilitamine.....	21
	Pereliikmed.....	22
9. peatükk	Alaline elamisõigus.....	24
	Haldusnõuded.....	26
10. peatükk	Võrdne kohtlemine.....	27
11. peatükk	Piirangud.....	29
12. peatükk	Töötajate vaba liikumise üleminekukord.....	32
13. peatükk	Kuidas kaitsta oma õigusi?.....	34

1. peatükk

Mis on ELi kodakondsus?

Mida tähendab olla ELi kodanik?

ELI KODAKONDSUS

Iga isik, kellel on mõne ELi liikmesriigi kodakondsus, on automaatselt ka ELi kodanik. ELi kodakondsus täiendab liikmesriigi kodakondsust, kuid ei asenda seda.

ELi kodakondsus annab igale ELi kodanikule olulised õigused, sealhulgas:

- õiguse vabalt liikuda Euroopa Liidus ning asuda elama mis tahes kohas ELi territooriumil;
- õiguse valida või olla valitud Euroopa Parlamendi valimistel ning kohalikel valimistel elukohajärgses ELi liikmesriigis, isegi kui te pole selle riigi kodanik;
- õiguse mis tahes ELi liikmesriigi diplomaatilise või konsulaarasutuse kaitsele riigis, mis ei kuulu ELi, kui teie liikmesriigil puudub seal konsulaat;
- õiguse esitada petitioon Euroopa Parlamendile, pöörduda ombudsmani poole ja kirjutada mis tahes ELi institutsioonile või asutusele.

Käesolevas juhendis käsitletakse teie vaba liikumise ja elamise õigust Euroopa Liidus. Täiendavat teavet oma muude õiguste kohta ELi kodanikuna leiate Euroopa Komisjoni veebipõhisest teabeportaalist

Teie Euroopa <http://europa.eu/youreurope>.

VABA LIIKUMISE ÕIGUS

See õigus on kodanike jaoks üks olulisemaid ja hinnatumaid Euroopa Liidu eeliseid. Seda õigust on kasutanud ligikaudu **13 miljonit** ELi kodanikku, kes on asunud elama mõnesse teise ELi liikmesriiki. Igal aastal teevad ELi kodanikud üle 1 miljardi reisi teistesse ELi liikmesriikidesse seoses tööülesannetega või turistina, ilma et peaksid läbima piirikontrolli Schengeni alal või läbides piiril vaid kiirkontrolli.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 21 lõikes 1 sätestatakse, et igal ELi kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui aluslepingutega ja nende rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti.

KOHALDATAVAD ELI ÕIGUSAKTID

Asjaomane õiguslik raamistik on kehtestatud **direktiiviga 2004/38/EÜ** (edaspidi „direktiiv“). Seda direktiivi hakati kõikide ELi liikmesriikide suhtes kohaldama alates 30. aprillist 2006. Direktiiviga koodifitseeriti ja vaadati läbi olemasolevad ELi õigusaktid, et lihtsustada ja tugevdada kõikide ELi kodanike ja nende pereliikmete vaba liikumise ja elamise õigust.

You can download the Directive at

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0038:20110616:EN:PDF>

* Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ.

Kõik ELi liikmesriigid on direktiivi oma riiklikesse õigusaktidesse üle võtnud. Kui tahate rohkem teada saada oma õiguste kohta mõnes ELi liikmesriigis, peate tutvuma selles riigis kehtiva õigusega.

Komisjon võttis juulis 2009 vastu suunised selle kohta, kuidas ELi liikmesriigid saaksid direktiivi siseriiklikusse õigusesse paremini üle võtta ning seda igapäevases elus paremini kohaldada.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0313:FIN:ET:PDF>.

© Fotolia.com

2. peatükk

Kellel on õigus vabalt liikuda ja elama asuda?

Kellel on õigus vabalt liikuda ja elama asuda? Kas see on ainult ELi kodanike õigus või saate te endaga kaasa võtta ka näiteks oma Vene rahvusest abikaasa? Ja millised õigused on teie brasiillasest vanaisal, kes on raskelt haige ja kelle eest te peate isiklikult hoolitsema?

ELI KODANIKUD JA NENDE PERED

ELi kodanikud ja nende pereliikmed (isegi kui nad ei ole ELi kodanikud) on direktiiviga hõlmatud.

KUID ÜKSNES SIIS, KUI LIIGUTE TEISE ELI LIIKMESRIIKI VÕI NAASETE KOJU PÄRAST TEISES ELI LIIKMESRIIGIS ELAMIST

Direktiivi kohaldatakse teie ja teie pereliikmete suhtes, kes on teiega kaasas või ühinevad teiega, üksnes juhul, kui te tõesti kolite ELi liikmesriiki või elate ELi liikmesriigis, mille kodanik te ei ole.

Ühtlasi on teil õigus kasutada direktiiviga tagatud õigusi, kui naasete koju pärast teises ELi liikmesriigis elamist.

Teatavatel asjaoludel võib teil direktiivist kasu olla isegi juhul, kui te ei ole teises ELi liikmesriigis elanud, näiteks kui pakute mõnes teises ELi liikmesriigis teenuseid, ilma ise seal elamata.

KES ON ELI KODANIK?

Vastavalt eespool selgitatule on ELi kodanik iga isik, kellel on mõne ELi liikmesriigi kodakondsus.

KES ON PERELIIGE?

Teie pereliikmetel on kodakondsusest sõltumata õigus teiega teie kodakondsusjärgsest riigist erinevasse ELi liikmesriiki **kaasa tulla või teiega seal elamiseks ühineda**. See õigus kehtib sõltumata sellest, kas teie pereliikmed on eelnevalt mõnes muus ELi liikmesriigis elanud, ning sellest, millise viisaga pereliige vastuvõtvasse ELi liikmesriiki sisenes.

Teie pereliikmed on abikaasa, (registreeritud) partner ning alanejad ja ülenejad sugulased.

Kõnealuste kategooriate määratlused on järgmised:

- Abikaasa
teie abikaasa, sõltumata sellest, millal ja kus on abielu sõlmitud;
- Registreeritud partner
teie partner, kellega olete sõlminud ühe ELi liikmesriigi seaduste kohaselt registreeritud kooselu. Registreeritud partneril on õigus teiega kaasa tulla või ühineda ainult nendes ELi liikmesriikides, mis loevad registreeritud kooselu samaväärseks abieluga;
- Alanejad sugulased
teie, teie abikaasa või registreeritud partneri **alanejad lähisugulased** (st lapsed, lapselapsed jne), kes on nooremad kui 21-aastased või ülalpeetavad;
- Ülenejad sugulased
teie, teie abikaasa või registreeritud partneri **ülenejad lähisugulased** (st vanemad, vanavanemad jne), kes on ülalpeetavad.

Eespool loetletud pereliikmed saavad kasutada direktiiviga antud õigusi, kui nad tulevad teiega kaasa või ühinevad teiega, ning ELi liikmesriigid on kohustatud tunnustama nende õigusi.

AGA TEISED PERELIIKMED?

Muudel pereliikmetel, nagu **õed-vennad, nõbud, tädid ja onud ning muud sugulased**, on õigus sellele, et vastuvõttev ELi liikmesriik **lihtsustab** nende riiki sisenemist ja seal elamist, kui:

- nad on teie ülalpeetavad või
- nad on teie leibkonna liikmed või
- kui nende tervisliku seisundi tõttu peate te isiklikult nende eest hoolitsema.

Kui teie vanemad või lapsed, kes on vanemad kui 21-aastased, ei ole teie ülalpeetavad, kuid elavad teiega koos, on neil samuti õigus sellele, et hõlbustatakse nende riiki sisenemist ja seal elamist.

ELi liikmesriigid ei tohi automaatselt välistada ühtegi pereliikmete kategooriat.

JA TEISED PARTNERID?

Kõnealune hõlbustatud sisenemise ja elamise õigus laieneb ka teie **partnerile, kellega teil on nõuetekohaselt tõendatud püsiv suhe**. See hõlmab nii partnerlusi samast ja erinevast soost isikute vahel kui ka de facto partnerlusi, näiteks kooselu (kui mõlemad partnerid elavad koos).

Lisaks kuuluvad sellesse kategooriasse ka registreeritud partnerid, kes liiguvad ELi liikmesriiki, mis ei tunnista registreeritud partnerlust samaväärseks abieluga.

NENDE ISIKUTE ELAMISÕIGUS

Muudel pereliikmetel ja partneril ei ole **n-ö automaatset õigust teiega ELi liikmesriiki kaasa tulla või teiega seal ühineda**. Nende õiguste kohta teeb otsuse vastuvõttev liikmesriik.

Kõnealustel isikutel on õigus riiki **sisenemise ja seal elamisõiguse saamise lihtsustamisele**. Eelkõige tähendab see, et vastuvõttev ELi liikmesriik peaks neid kohtlema soodsamalt kui teisi kolmandate riikide kodanikke, kes

esitavad riiki sisenemise ja seal elamisõiguse saamise taotluse. Vastuvõttev ELi liikmesriik peaks uurima teie omavahelisi peresidemeid, ning kui leitakse, et te moodustate perekonna, tuleb partnereid kohelda samaväärselt selliste pereliikmetega nagu abikaasad või lapsed.

Vastuvõttev ELi liikmesriik on kohustatud põhjalikult uurima isiklike asjaolusid, põhjendada sisenemis- ja elamisõiguse andmisest keeldumist ning teatama sellest kirjalikult. Nii-
suguseid otsuseid on võimalik edasi kaevata.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklist 2 ja 3.**

3. peatükk

Kus saab vaba liikumise ja elamise õigust kasutada?

Millistes riikides saab vaba liikumise ja elamise õigust kasutada?

SAATE SEDA ÕIGUST KASUTADA ELIS ...

Teil on õigus vabalt liikuda ja elada **igas ELi liikmesriigis, sealhulgas** ka Assooridel, Madeiral (Portugal), Ahvenamaal (Soome), Kanaari saartel, Ceutal ja Melillal (Hispaania) ning Prantsuse ülemeredepartemangudes. Lisaks kehtib see õigus Gibraltaril.

Kõnealune õigus **ei** kehti Kanalisaartel ja Mani saarel, Fääri saartel (Taani) ning ülemeremaades ja -territooriumidel.

ISLANDIL, LIECHTENSTEINIS JA NORRAS ...

Lisaks saate seda õigust kasutada Islandil, Liechtensteinis ja Norras, sest need riigid kuuluvad **Euroopa Majanduspiirkonda**. Sarnaselt võivad ka nende kolme riigi kodanikud Euroopa Liidus vabalt liikuda ja elada.

NING TEIL ON TEATAVAD ÕIGUSED ŠVEITSIS

Direktiivi ei kohaldata Šveitsi suhtes. Sellest hoolimata on teil Šveitsis teatavad õigused 1999. aastal ELi ja Šveitsi vahel sõlmitud isikute vaba liikumist käsitleva kokkuleppe ja selle lisaprotokollide alusel. Need õigused on direktiiviga antavate õigustega võrreldes piiratud. Nimetatud kokkuleppe on kättesaadav aadressil:

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22002A0430(01):EN:HTML).

4. peatükk

Ettevalmistused

Teil on soov asuda elama mõnda teise ELi liikmesriiki. Millised dokumendid peate enne lahkumist ette valmistama?

TEIL ON VAJA VAID ID-KAARTI VÕI PASSI

ELi kodanikuna on teil alati võimalik piiri ületada kehtiva ID-kaardi või passiga.

Te ei vaja masinloetavat või biomeetrilist ID-kaarti või passi, mis kehtib veel vähemalt 3 kuud. Võite kasutada mis tahes kehtivat reisidokumenti. ELi liikmesriigid ei saa teilt nõuda kas üksnes passi või üksnes ID-kaarti. Teil on

õigus valida, millist reisidokumenti soovite esitada ja seda õigust ei saa piirata. Te ei vaja sissesõiduvõisiat.

Kuna riiklikud ametiasutused võivad igal hetkel nõuda, et tõendaksite oma isikut julgeoleku kaalutlustel, peaksite alati oma isikut tõendavat dokumenti kaasas kandma.

KAS OLETE OMA PASSI VÕI ID-KAARDI KAOTANUD VÕI UNUSTANUD?

Juhul, kui avastate piiri ületamisel, et teil ei ole kaasas ID-kaarti ega passi, ei saa piirivalveametnikud teid tagasi saata ilma, et annaks teile võimaluse vajalikud dokumendid hankida või lasta need mõistliku aja jooksul piirivalveametnikele tuua.

Lisaks võite muul viisil tõendada, et teie suhtes kehtib vaba liikumise ja elamise õigus, esitades näiteks tõendid oma isiku ja kodakondsuse kohta.

TEIE PERELIIKMETELE KEHTIVAD EESKIRJAD

Kui teie pereliikmed on samuti ELi kodanikud, kehtivad nende suhtes samad reeglid.

Pereliikmed, kes **ei** ole ELi kodanikud, võivad vastuvõtvasse ELi liikmesriiki siseneda kehtiva passiga. Kui nad on pärit riikidest, mille suhtes kehtib viisakohustus, **võidakse neilt nõuda sissesõiduviiSAT.**

Riigid, mille kodanikelt nõutakse sissesõiduviiSAT, on loetletud määruses (EÜ) nr 539/2001 ja selle hilisemates muudatustes (<http://ec.europa.eu/immigration>) või Ühendkuningriigi ja Iirimaa puhul siseriiklikes õigusaktides.

SISSEÕIDUVIIISA?

ELi liikmesriigid on kohustatud lihtsustama vajaliku viisa andmist teie pereliikmele, kes **ei ole ELi kodanik**. Sellised viisad antakse tasuta, niipea kui võimalik ja kiirmenetluse teel. Komisjon on seisukohal, et üle 15päevane viisataotluse menetlemise tähtaeg peaks olema erand ja seda tuleks nõuetekohaselt põhjendada.

ELi liikmesriigid võivad nõuda teie pereliikmetelt üksnes sissesõiduviiSAT, **mitte** aga perega elamisviisat.

MILLISEID DOKUMENTE NÕUTAKSE?

Teie pereliikmetel, kes ei ole ELi kodanikud, on õigus siseneda liikmesriiki seetõttu, et neil on peresidemed teie kui ELi kodanikuga. **Konsulaartöötajad võivad neilt nõuda üksnes passi ning dokumenti, mis tõendab peresidemeid teiega**, näiteks abielu- või sünnitunnistust,

vastuvõtvas ELi liikmesriigis elamise tõendit (või kinnitust, et te lähete sinna koos oma pereliikmetega, kui viisa on väljastatud), ning vajaduse korral tõendit selle kohta, et nad on teie ülalpeetavad. Pereliikmetelt **ei tohi** nõuda selliseid dokumente nagu reisipiletid, töötõend, palgatõendid, kontoväljavõtted, elukohatõend või tõend elatusvahendite kohta või tervisetõend.

PASS ILMA VIISATA?

Pereliikmeid ei tohi automaatselt piirilt tagasi saata, kui neil ei ole kehtivat passi või vajalikku sissesõiduviiSAT, kui nad suudavad teisiti tõendada oma isikut ja peresidemeid teiega.

ELAMISLUBA TÄHENDAB, ET VIISAT EI OLE VAJA

Kehtiv elamisluuba, mille on välja andnud üks Schengeni alaga liitunud ELi liikmesriikidest (*vaata allpool*), **vabastab pereliikmed viisanõudest teistes Schengeni alaga liitunud ELi liikmesriikides.**

Kui teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, liiguvad Schengeni alaga liitunud ELi liikmesriigist Schengeni alasse mittekuulvasse ELi liikmesriiki või vastupidi, võib nad samuti viisanõudest vabastada, kui nad reisivad teiega koos või eesmärgiga teiega ühineda ning kui neil on kehtiv elamisluuba, mille on neile kui pereliikmetele andnud ELi liikmesriik, mille kodanik teie ei ole.

LENNUKIPARDALE MINEK

Euroopa-sisese lennu puhul saate pardale minna kehtiva passi või ID-kaardiga (teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, kehtiva passiga). Muid isikut tõendavaid dokumente võidakse aktsepteerida juhul, kui see vastab vedaja sise-eeskirjadele.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklist 5**.

SCHENGENI EESKIRJAD

Mis on oluline Schengeni alal liikudes?

MIS ON SCHENGENI ALA?

Schengeni ala on tsoon Euroopa Liidus, kus on **kaotatud piirikontroll sisepiiridel**. Selles tsoonis kehtivad nn Schengeni eeskirjad.

Schengeni alasse kuulub enamik ELi liikmesriike (*Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari*) ning Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits.

Bulgaaria, Küpros ja Rumeenia ei ole veel Schengeni ala täieõiguslikud liikmed, sest nende riikide ja Schengeni ala vahelistel piiridel säilitatakse piirikontroll seni, kuni need

riigid täidavad piirikontrolli tühistamiseks vajalikud nõuded.

Ühendkuningriik ja Iirimaa ei kuulu Schengeni alasse, sest nad on otsustanud säilitada piirikontrolli enda ja teiste ELi liikmesriikide vahelisel piiril.

ELI KODANIKE KONTROLL PIIRIL

ELi kodanikud, kes ületavad välispiire, peavad läbima vaid minimaalse kontrolli ning võivad kasutada ELi kodanike jaoks ette nähtud ridu.

Piirikontrolli kaotamine tähendab, et Schengeniga ühinenud ELi liikmesriikide vahelist **sisepiiri ületades ei pea enam näitama passi ega ID-kaarti**. Sellest hoolimata peaksite alati kandma oma passi või ID-kaarti kaasas, sest teie vaba liikumise ja elamise õigus on seotud tingimusega, et suudate nõudmise korral need dokumendid esitada.

... JA NENDE PERELIIKMETE KONTROLL PIIRIL

Kui teie pereliikmed on samuti ELi kodanikud, kehtivad nende suhtes samad reeglid.

Teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, võivad siseneda Schengeni alale sissesõiduviihaga, kui nad seda vajavad (*vt eespool*), ning seal vabalt liikuda, sest ühtne viisa kehtib kogu Schengeni alal.

© istockphoto.com

5. peatükk

Esimesed kolm kuud

Olete ületanud piiri, aga mis saab edasi?

ELAMISÕIGUS KOLME ESIMESE KUU JOOKSUL

Igal ELi kodanikul on **õigus elada** vastuvõtva ELi liikmesriigi territooriumil **kuni kolm kuud, ilma et ta peaks täitma muid tingimusi või formaalsusi** peale selle, et tal peab olema **kaasas kehtiv ID-kaart või pass.**

Ei ole oluline, kas tulite tööle või õppima või külastate riiki lihtsalt turistina. Vajate vaid kehtivat ID-kaarti või passi..

Teiega kaasas olevad või teile järgnevad pere liikmed, kes ei ole ELi kodanikud, võivad teiega koos elada kuni kolm kuud, kui neil on kaasas pass.

TÖÖTSIJATE ERIKOHTLEMINE

ELi kodanikel on ilma ühegi tingimuse või formaalsuseta õigus elada vastuvõtvas ELi riigis kuus kuud või isegi kauem, kui nad otsivad selles riigis tööd ning neil on tegelikult võimalik tööd leida.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklist 6.**

RIIGIS VIIBIMISEST TEATAMINE

RIIGIS VIIBIMISEST TEATAMINE

Vastuvõttev ELi liikmesriik võib teilt ja teie pereliikmetelt nõuda, et **teataksite oma riigis viibimisest** mõistliku aja jooksul pärast saabumist. See annab vastuvõtva liikmesriigi ametiasutustele võimaluse pidada täpset arvet rahvastiku liikumise üle riigis.

Kuid ELi liikmesriigid võivad ka otsustada, et nad ei nõua riigis viibimisest teatamist.

MIS JUHTUB, KUI TE EI TEATA RIIGIS VIIBIMISEST?

Kui teie või teie pereliikmed **ei täida riigis viibimisest teatamise nõuet**, võib teie suhtes kohaldada **proportsionaalseid ja mittedis-**

krimineerivaid halduskaristusi. See tähendab, et karistused peavad vastama rikkumise tõsidusele ning need peavad ühtima karistustega, mida oleks määratud vastuvõtva ELi liikmesriigi kodanikele. Igatahes ei saa teid selle nõude rikkumise tõttu riigist välja saata.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artikli 5 lõikest 5**.

6. peatükk

Pärast kolme kuu möödumist

Aga mis siis, kui tahate jääda kauemaks kui kolmeks kuuks?

EDASINE SÕLTUB TEIE STAATUSEST

Kui soovite elada riigis kauem kui kolm kuud, peate vastama teatavatele tingimustele. Need tingimused sõltuvad teie staatusest vastuvõttvas ELi liikmesriigis.

TÖÖTAJAD, FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJAD, TEENUSTE PAKKUJAD

Töötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad võivad riigis elada ilma ühegi tingimuseeta peale selle, et nad on töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad. Sama õigus on isikutel, kes

pakuvad vastuvõttvas ELi liikmesriigis ajutiselt teenuseid.

Töötajate vaba liikumise üleminekukorda on täpsemalt kirjeldatud 12. peatükis.

TÖÖTAJA VÕI FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA STAATUSE SÄILITAMINE

ELi kodanikud säilitavad töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja staatuse:

- kui nad ei saa haiguse või õnnetuse tagajärjel töötada või
- kui nad on võetud nõuetekohaselt arvele töötuna endast sõltumatutel põhjustel ja on registreeritud asjaomases tööhõiveametis tööotsijaks või
- kui nad osalevad tööalasel koolitusel.

ÕPILASED ...

Õpilased peavad täitma järgmised kolm tingimust:

- nad on kantud õppeasutuse nimekirja ning nende peamine eesmärk on **õpingud või kutseõpe**,
- neil on vastuvõtva ELi liikmesriigi **kõikehõlmav ravikindlustus** ning
- nad kinnitavad ELi liikmesriigi asjaomasele asutusele avalduses või mõne muu enda valitud dokumendi abil, et neil on enda ja oma pereliikmete ülalpidamiseks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaallabisüsteemi.

... JA TEISED MITTETÖÖTAVAD ISIKUD

Ka teistel mittetöötavatel isikutel (*nt töötud, pensionärid jne*) peab olema enda ja oma pereliikmete ülalpidamiseks piisavalt **vahendeid**, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaallabisüsteemi, ning **kõikehõlmav ravikindlustus**.

PERELIIKMETE ÕIGUSED

Teie pereliikmetel on õigus teiega koos elada, kui te vastate käesolevas peatükis kirjeldatud tingimustele.

ÕPILASTE PERELIIKMETE SUHTES KEHTIV ERAND

Ainus erand on kehtestatud õpilaste mõningatele pereliikmetele. Vastuvõttev ELi liikmesriik võib otsustada, et ainult õpilase abikaasal, registreeritud partneril ja temast sõltuva-

tel alanejatel sugulastel on nn automaatne elamisõigus. Teistel pereliikmetel, näiteks vanematel, on õigus üksnes riiki sisenemise lihtsustamisele.

SEE ON ISIKLIK ÕIGUS

Õigus elada teises ELi liikmesriigis on teie põhi- ja isiklik õigus ning see on teile antud otse Euroopa Liidu toimimise lepingu alusel.

The right is therefore not dependent upon you having fulfilled administrative procedures.

This basically means that once you meet the conditions, you have the right to reside from that moment and your right is not granted to you by a decision of the host EU country. The documents you or your family members might be issued with by the host EU country merely acknowledge that you have the right. However, if you fail to register or your family member's residence card expires, your right to reside cannot be terminated if you still meet the conditions. You may be subject to a proportionate and non-discriminatory administrative sanction for your failure to observe the national rules.

WHERE CAN I FIND MORE?

You can find the precise legal wording on the matter covered in this section in **Article 7** of the Directive.

7. peatükk

Haldusformaalsused

Milliseid haldusformaalsusi peate täitma, et võiksite jääda riiki kauemaks kui kolm kuud?

ELI KODANIKUD

REGISTREERIMINE

Vastuvõttev ELi liikmesriik võib nõuda, et registreeriksite ennast asjaomasel asutuses, kuid registreerimist on õigus nõuda vaid siis, kui riigis elamise periood on pikem kui kolm kuud.

ELi liikmesriigid võivad ELi kodanikelt registreerimist ka mitte nõuda.

REGISTREERIMIS-TUNNISTUS JA -TÄHTAEG

Registreerimise tähtaja määrab kindlaks iga ELi liikmesriik eraldi, kuid see ei või olla lühem kui kolm kuud alates saabumise kuupäevast. Nõutavate dokumentide esitamise järel väljastab riigi asjaomane ametiasutus teile **kohe registreerimistunnistuse**, millel on teie nimi, aadress ja registreerimise kuupäev.

ELAMISLOA NÕUE ON TÜHISTATUD

Direktiiviga tühistati nõue, mille kohaselt nõuti liidu kodanikelt elamisloba. Selle asemel antakse registreerimistunnistus, mille väljastamise menetlus on palju kiirem.

VAJALIKUD DOKUMENDID

Vastuvõttev ELi liikmesriik võib teilt nõuda, et esitaksite dokumendid, mis näitavad, et vastate 6. peatükis loetletud tingimustele.

- ID-kaart või pass
- Igal juhul peab teil kaasas olema **kehtiv ID-kaart või pass**.
Sõltuvalt teie staatuses, võidakse teilt nõuda ka tõendeid, et vastate oma staatusesega (*nt töötaja, õpilane jne*) seotud elamisõiguse saamise tingimustele.
- töötajad
Töötajad peavad esitama **tööandja kinnituse tööle võtmise kohta või töötõendi**. Palgatõendeid ei ole vaja esitada.
- füüsilisest isikust ettevõtjad
Füüsilisest isikust ettevõtjad peavad tõendama, et nad on füüsilisest isikust ettevõtjad.
- õpilased
Õpilased peavad esitama järgmised dokumendid:
 - **tõend, et nad on kantud** akrediteeritud õppeasutuse nimekirja,
 - **kõikehõlmava ravikindlustuse tõend** ning
 - **avaldus** või muu samaväärne dokument, et neil on piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi.
- muud isikud
Muud mittetöötavad isikud peavad esitada **kõikehõlmava ravikindlustuse tõendi ja tõendi piisavate vahendite kohta**, et mitte koormata vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi.

KUI SUURED ON PIISAVAD VAHENDID?

Summat, mida ELi liikmesriigid võivad lugeda n-ö piisavateks vahenditeks, ei ole kindlaks määratud.

ELi kodanikel on piisavalt vahendeid juhul, kui need ületavad künnise, mille alusel antakse vastuvõtvas ELi liikmesriigis toimetulekutoetust (*või miinimumpensiooni*).

Liikmesriigi ametiasutused peavad arvesse võtma asjaomase ELi kodaniku olukorda, ent võivad vajaduse korral kontrollida vahendite olemasolu, seaduslikkust, nende suurust ja kättesaadavust. Arvestada tuleb ka kolmandalt isikutelt laekuvaid vahendeid.

AGA PERELIIKMED?

Teie pereliikmetele, kes on ka ise ELi kodanikud, antakse samuti registreerimistunnistus järgmiste dokumentide esitamisel:

- kehtiv ID-kaart või pass,
- teie registreerimistunnistus või registreerimissüsteemi puudumisel muu tõend, mis kinnitab teie elamist vastuvõtvas ELi liikmesriigis ning
- dokument, mis tõendab teie omavahelisi peresidemeid või registreeritud kooselu, ning vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad, et nad on teie ülalpidamisel.

Pereliikmed, kellel on õigus riiki sisenemise ja seal elamise lihtsustamisele, peavad lisaks esitama:

- päritoluriigi asjaomase asutuse väljastatud dokumendi, mis tõendab, et nad teie ülalpeetavad või leibkonna liikmed,
- tõendi tõsiste tervislike põhjuste kohta või
- tõendi, et neil on teiega püsiv suhe.

DOKUMENTIDE KINNITAMINE JA TÕLKIMINE

Kui ELi liikmesriigil on tõsised kahtlused esitatud dokumentide ehtsuse suhtes, võib ta teilt nõuda, et laseksite nende kehtivust tõendada. Selleks peate minema juristi või notari juurde või oma saatkonda ning tavaliselt maksma ka tasu. Kui ELi liikmesriik ei ole võimeline teie dokumente mõistma, võib ta nõuda ka tõlget

Kui **dokumendid on võltsitud**, võivad ELi liikmesriigid võtta vajalikke meetmeid, millega keeldutakse direktiivist tulenevate õiguste tunnistamisest, lõpetatakse selliste õiguste kehtimine või tühistatakse need õigused.

MILLISED ON TASUD?

Registreerimistunnistusi peab andma **tasuta või tasu eest**, mis ei ületa kodanikelt samalaadsete dokumentide, näiteks riigi ID-kaartide, väljaandmise eest võetavat tasu.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklist 8**.

PERELIIKMED, KES EI OLE ELI KODANIKUD

ELAMISLUBA

Pereliikmetele, kes ei ole ELi kodanikud antakse **elamisluba** millel on selgelt näidatud, et nad on ELi kodaniku pereliikmed, kui nad esitavad järgmised dokumendid:

- kehtiv pass,
- teie registreerimistunnistus või registreerimissüsteemi puudumisel muu tõend, mis kinnitab teie elamist vastuvõtvas ELi liikmesriigis ning
- dokument, mis tõendab teie omavahelisi peresidemeid või registreeritud kooselu, ning vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad, et nad on teie ülalpidamisel..

Pereliikmed, kellel on õigus riiki sisenemise ja seal elamise **lihtsustamisele**, peavad esitama samad dokumendid, mida nõutakse ELi kodanikult, kellel on sama õigus.

TÄHTAJAD JA KEHTIVUS

Teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, on **peavad taotlema elamisluba**, kui liikmesriigis kavatakse elada kauem kui kolm kuud..

Taotluse esitamise tähtaeg ei tohi olla lühem kui kolm kuud alates saabumise kuupäevast.

Elamisluba antakse välja kuu kuu jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast ning

see kehtib viis aastat alates selle väljaandmisest (või teie kavandatava elamisperioodi ajal, kui see on lühem kui viis aastat). Elamisloa taotlemise tõend antakse välja viivitamata.

DOKUMENTIDE KINNITAMINE JA TÕLKIMINE

Nii nagu ELi kodanikegi puhul, võib ELi liikmesriik nõuda dokumentide kehtivuse tõendamist, kui ELi liikmesriigil on nende ehtsuse suhtes tõsiseid kahtlusi. Selleks peate minema juristi või notari juurde või oma saatkonda ning tavaliselt maksma ka tasu. Kui ELi liikmesriik ei ole võimeline teie dokumente mõistma, võib ta nõuda ka tõlget.

Kui **dokumendid on võltsitud**, võivad ELi liikmesriigid võtta vajalikke meetmeid, millega keeldutakse direktiivist tulenevate õiguste tunnistamisest, lõpetatakse selliste õiguste kehtimine või tühistatakse need õigused.

MILLISED ON TASUD?

Registreerimistunnistusi peab andma **tasuta või tasu eest, mis ei ületa kodanikelt samalaadsete dokumentide väljaandmise eest võetavat tasu.**

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi artiklist 9 ja 11.

KARISTUSED

Ja kui te ei täida haldusnõudeid...?

MIS JUHTUB, KUI TE EI OLE NÕUTAVAT DOKUMENTI TAOTLENUD?

Kui teie või teie pereliikmed ei täida registreerimise või elamisloa taotlemise nõuet, võib teie suhtes kohaldada üksnes **proportsionaalseid ja mittediskrimineerivaid karistusi**. ELi liikmesriigid võivad kohaldada samu karistusi, mida nad rakendavad oma kodanike suhtes, kui viimastel ei ole kaasas ID-kaarti.

Igatahes ei tohi teid või teie pereliikmeid üksnes selle nõude rikkumise eest riigist välja saata.

KAS TEILT VÕIB NÕUDA KÕNEALUSTE DOKUMENTIDE KAASAS-KANDMIST?

ELi liikmesriigid võivad nõuda, et mittekodanikud kannaksid alati kaasas oma registreerimistunnistust või elamisluba, ja seda kontrollida, kuid üksnes juhul, kui sama nõue kehtib kodanike ja nende ID-kaartide suhtes.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi artikli 8 lõikest 2 ja artikli 9 lõikest 3.

8. peatükk

Elamisõiguse säilitamine

Mida peate tegema, et säilitada oma elamisõigus?

KUIDAS SAATE OMA ELAMISÕIGUST SÄILITADA?

Teil ja teie pereliikmetel on elamisõigus nii kaua, kuni te vastate selle õiguse saamise tingimustele. Seega võite elamisõiguse kaotada, kui te enam ei tööta ega säilita töötaja staatust või kui te lõpetate õpingud ja teil ei ole piisavalt vahendeid, et katta elamiskulusid.

SOTSIAALABISÜSTEEMI KOORMAMINE VÕIB TEIE ELAMISÕIGUST OHUSTADA

Kui teie elamisõiguse tingimuseks on piisavate vahendite omamine, net mitte koormata vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaabisüsteemi (st kui te ei ole majanduslikult aktiivne), võib selle kehtivuse lõpetada kohe, kui hakkate vastuvõtva ELi liikmesriigi sotsiaabisüsteemi põhjendamatult koormama.

See ei tähenda, et te ei tohiks üldse vajaduse korral sotsiaalabi taotlema. Teil on õigus

saada toetust samadel tingimustel kui vastuvõtva ELi liikmesriigi kodanikel.

Vastuvõtval ELi liikmesriigil on siiski õigus kontrollida teie taotluse asjaolusid. Ta võib kaaluda, kas teie abivajaduse puhul on tege- mist ajutiste raskustega. Liikmesriik võtab arvesse teie elamisperioodi kestust, olukorda ja antud abi suurust.

Kui vastuvõttev ELi liikmesriik otsustab, et olete muutunud tema sotsiaalisüsteemile põhjendamatuks koormaks, võib ta teid riigist välja saata. Samas, **ei tohi väljasaatmine olla sotsiaalisüsteemi kasutamise auto- maadne tagajärg.**

VÄLJASAATMISE TAGAJÄRJED

Kui teid saadetakse eespool nimetatud põh- justel riigist välja, **ei tohi** ELi liikmesriik keh- testada teile sisenemiskeeldu ning te võite riiki igal ajal naasta ning oma elamisõigust kasutada, kui vastate 6. peatükis kirjeldatud tingimustele.

ERANDIKS ON MAJANDUSLIKULT AKTIIVSED ISIKUD

Sellistesse kategooriatesse kuuluvaid isikuid, kelle elamisõigus ei sõltu piisavate vahendite olemasolust, näiteks töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad, **ei tohi** sotsiaalabi saamise tõttu riigist välja saata.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklist 14.**

PERELIIKMED

Mis juhtub pereliikmetega, kui ELi kodanik kaotab vastuvõtvast liikmesriigis elamise õiguse?

PERELIIKMETE ELAMISÕIGUSE SÄILITAMINE

Teie pereliikmed võivad teataval tingimustel oma elamisõiguse säilitada, **kui te surete või lahkute või kui peresidemed katkestatakse** (*abielulahutus, abielu tühistamine või regist- reeritud partnerluse lõpetamine*).

Kuna **nende elamisõigus tuleneb ja sõltub teie vaba liikumise ja elamise õigusest**, mõju- tab teie surm või lahkumine või peresidemete katkestamine nende õiguslikku seisundit vas- tuvõtvast ELi liikmesriigis.

Kui omandatud on alaline elamisõigus (*vt 9. peatükk*), säilitatakse see õigus tingimusteta isegi pärast teie surma või lahkumist või pere- sidemete katkestamist.

Teie pereliikmete olukord sõltub sellest, kas nad on ELi kodanikud või mitte.

NAD ON KA ISE ELI KODANIKUD

Kõnealused sündmused ei mõjuta nende ela- misõigust, kui **nad on ELi kodanikud** ja vas- tavad ise elamisõiguse saamise tingimustele (*põhimõtteliselt tähendab see, et nad peavad olema kas töötajad, füüsilisest isikust ettevõt- jad, õpilased või mittetöötavad isikud, kellel on kõikehõlmav ravikindlustus ja piisavalt vahen- deid*), või kui nad on nimetatud tingimustele vastava ELi kodaniku pereliikmed (*nt ülalpee- tavad pereliikmed*).

NAD EI OLE ELI KODANIKUD

Kui **nad ei ole ELi kodanikud**, ei mõjuta kõnealused sündmused nende elamisõigust juhul, kui nad vastavad ise elamisõiguse saamise tingimustele või kui nad on neile tingimustele vastava isiku pereliikmed. Lisaks peavad nad vastama teatavatele lisatingimustele, mis sõltuvad olukorrast ning on loetletud allpool.

ELi kodaniku surm või lahkumine

Teie pereliikmete, kes ei ole ELi kodanikud, elamisõigus ei kao teie surma tõttu, kui nad on elanud teie pereliikmetena vastuvõttavas ELi liikmesriigis vähemalt ühe aasta enne teie surma.

Kooliõpilased ja nende vanemad

Teie lahkumise korral ei säilita teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, põhimõtteliselt elamisõigust, kuid kui teie lapsed on kantud õppimise eesmärgil õppeasutuse nimekirja, siis ei tohiks teie lahkumine või surm mõjutada kuni õpingute lõpuni laste elamisõigust või selle vanema elamisõigust, kes lapsi tegelikult hooldab, hoolimata nende kodakondsusest.

Abielulahutus või registreeritud partnerluse lõpetamine

Teie pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, võivad saada iseseisva elamisõiguse, kui abielu või registreeritud kooselu on kestnud enne

abielulahutuse või abielu kehtetuks tunnistamise menetluse või registreeritud kooselu lõpetamise algatamist vähemalt kolm aastat, sealhulgas ühe aasta vastuvõttavas liikmesriigis.

ELi kodaniku laste hooldusõigus ja õigus nendega suhelda

Lisaks võib teie pereliige, kes ei ole ELi kodanik, saada iseseisva elamisõiguse ka juhul, kui abikaasade või registreeritud partnerite kokkuleppe või kohtuotsuse kohaselt on tal teie laste hooldusõigus või õigus teie alaealise lapsega suhelda, kui kohus on otsustanud, et suhtlemine peab toimuma vastuvõttavas ELi liikmesriigis.

Alaealise lapsega suhtlemise õigusega seoses säilitatakse elamisõigus nii kaua, kuni see on vajalik.

Eriti rasked asjaolud

Pereliikmed saavad iseseisva elamisõiguse ka siis, kui seda õigustavad eriti rasked asjaolud, näiteks koduvägivalla ohvriks langemine abielu või registreeritud kooselu ajal.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi artiklitest 12 ja 13..

© iStockphoto.com

9. peatükk

Alaline elamisõigus

Missugused õigused tekivad teil pärast seda, kui olete elanud liikmesriigis seaduslikult viis järjestikust aastat?

ALALINE ELAMISÕIGUS

Direktiiviga antakse ELi kodanikele ja nende pere liikmetele alaline elamisõigus.

KUIDAS ELI KODANIKUD SELLE OMANDAVAD?

Selleks, et teil tekiks **vastuvõtvas ELi liikmesriigis** alaliselt elamise õigus, peate te olema seal **elanud seaduslikult viis aastat järjest!** See õigus on teile antud ELi õigusega.

Riigis elamine on alalise elamise õiguse saamiseks seaduslik, kui see vastas direktiivis sätestatud tingimustele, nagu kirjeldatud 6. peatükis.

SEE ÕIGUS ON TINGIMUSTETA, KUID KAS SELLE VÕIB KAOTADA?

Alalise elamise õigus **saadakse automaatselt, kui eespool nimetatud tingimused on täidetud**, seda ei pea isegi mitte taotlema. **Selle õiguse suhtes ei kehti 6. ja 7. peatükis ette nähtud tingimused. Võite selle õiguse kaotada vaid siis, kui viibite vastuvõtvas ELi liikmesriigist eemal rohkem kui kaks aastat järjest.**

LUBATUD EEMALVIIBIMISED

Pidevat elamist ei mõjuta järgmised asjaolud:

- ajutised eemalviibimised, mis ei kesta kokku rohkem kui kuus kuud aastas, või
- pikemaajalised eemalviibimised seoses kohustusliku ajateenistusega või
- üks eemalviibimine maksimaalselt kahe teistkümnepäevase järjestikuse kuu jooksul ja olulistel põhjustel, näiteks rasedus ja sünnitus, raske haigus, õpingud või kutseõpe või lähetus mõnda teise ELi liikmesriiki või muusse kui ELi liikmesriiki.

KUIDAS PERELIIKMED SELLE OMANDAVALD?

Teie pereliikmed saavad vastuvõtvas ELi liikmesriigis alalise elamisõiguse, kui nad on seal koos teiega seaduslikult viis aastat elanud.

Pereliikmed, kes säilitasid oma elamisõiguse vastuvõtvas ELi liikmesriigis pärast teie surma või lahkumist või peresidemete katkestamist, võivad samuti saada alalise elamisõiguse isik-

likel alustel pärast seda, kui on elanud vastuvõtvas ELi liikmesriigis viis aastat.

TÖÖTAJATE JA FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJATE SOODSAM KOHTLEMINE

Tingimused, mida peate täitma, et saada alalist elamisõigust, sõltuvad teie staatusest vastuvõtvas ELi liikmesriigis. Mõnda kategooriasse kuuluvaid isikuid **koheldakse soodsamalt**.

Kui olete **töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja**, võite teatud tingimustel omandada alalise elamisõiguse **enne**, kui olete elanud vastuvõtvas ELi liikmesriigis pidevalt viis aastat, ja seda kolmel juhul:

1. JÕUDMINE IKKA, MIS ANNAB ÕIGUSE SAADA VANADUSPENSIONI VÕI MINNA ENNETÄHTAEGSELT PENSIONILE

Kui lõpetate töötamise, sest olete **jõudnud vanadusepensioni ikka või lähete pensionile ennetähtaegselt**, ning:

- olete kõnealuses ELi liikmesriigis töötanud vähemalt *kaheteistkümnepäevase eelneva kuu* jooksul ning
- olete elanud seal pidevalt üle *kolme aasta*.

Kui vastuvõtva ELi liikmesriigi õigusega ei anta teatavatele füüsilisest isikust ettevõtjate kategooriatele vanaduspensioni saamise õigust, loetakse vanusetingimus täidetuks pärast asjaomase isiku 60-aastaseks saamist.

2. PÜSIV TÖÖVÕIMETUS

Kui olete lõpetanud vastuvõtvas ELi liikmesriigis töötamise **püsiva töövõimetus** tagajärjel ning:

- olete elanud seal pidevalt üle *kahe aasta*.

Kui töövõimetus on põhjustanud tööõnnetus või kutsehaigus, ei seata teie elamisperioodi kestusele mingeid tingimusi.

3. PIIRIALATÖÖTAJAD

Kui töotate **teises ELi liikmesriigis** ning:

- seda pärast *kolmeaastast* järjestikust töötamist ja elamist vastuvõtvast ELi liikmesriigis ning
- kui te olete säilitanud oma elukoha vastuvõtvast ELi liikmesriigis, kuhu pöördate tavaliselt tagasi *iga päev või vähemalt kord nädalas*.

Kui soovite omandada alalist elamisõigust vastuvõtvast ELi liikmesriigis kahel esimesel juhul, loetakse töökohajärgses ELi liikmesriigis töötamiseks veedetud aeg vastuvõtvast ELi liikmesriigis veedetud ajaks.

PERELIIKMED

Kui teie saate eespool loetletud kolmel juhul alalise elamisõiguse, saavad selle ka vastuvõtvast ELi liikmesriigis teiega koos elavad pereliikmed.

Kui olete töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja ning kui te **surete enne alalise elamisõiguse saamist**, võivad pereliikmed, kes teiega koos elasid, omandada alalise elamisõiguse tingimusel, et:

- te olite surma hetkeks vastuvõtvast ELi liikmesriigis pidevalt elanud *kaks aastat või*
- surma põhjustas tööõnnetus või kutsehaigus või
- teie lesk oli kaotanud kõnealuse ELi liikmesriigi kodakondsuse teiega abielludes.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklitest 16 ja 17**.

HALDUSNÕUDED

Mida peate oma alalise elamisõiguse tõendamiseks tegema?

MILLINE DOKUMENT TEILE ANTAKSE?

Teie alalist elamisõigust ELi kodanikuna tõendab **alalise elamisõiguse tõend**, mis tuleb teile **välja anda võimalikult kiiresti pärast taotluse esitamist**. Teil ei ole kohustust seda taotleda, aga see võib aidata teil oma alalise elaniku staatust tõendada.

JA TEIE PERELIIKMETELE?

Teie pereliikmed, kes on ka ise ELi kodanikud, saavad samasuguse dokumendi.

Pereliikmed, kes ei ole ELi kodanikud, peavad taotlema alalist elamisluba *enne*, kui nende tavaline elamisluba kaotab kehtivuse. Neile peab andma alalise elamisloa **kuue kuu jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast**. Alalist elamisluba uuendatakse automaatselt iga kümne aasta järel.

KARISTUSED

Kui teie pereliige, kes ei ole ELi kodanik, ei täida nõuet taotleda alalist elamisluba, võib tema suhtes kohaldada proportsionaalseid ja mittediskrimineerivad karistusi. Samas ei tohi neid üksnes kõnealuse nõude rikkumise tõttu riigist välja saata.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiate direktiivi **artiklitest 19 ja 20**.

10. peatükk

Võrdne kohtlemine

Millised muud õigused on teil siis, kui liigute elamiseks või töötamiseks mõnda teise ELi liikmesriiki?

MILLISED ÕIGUSED ON TEIL VEEL?

Kui liigute elamiseks või töötamiseks teise ELi liikmesriiki, saate kasutada mitmeid täiendavaid õigusi, mis muudavad liikumisvabaduse mõttekaks ja kasulikuks.

VÕRDNE KOHTLEMINE

Kõige olulisem neist on **õigus võrdsele kohtlemisele**. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 18 sätestatakse, et ELi õiguse reguleerimisalas ja ilma et see piiraks erisätete kohaldamist, on keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.

Direktiiv laiendab seda õigust pereliikmetele. See tähendab, et ELi kodanikke ja nende pereliikmeid, kes elavad vastuvõtva ELi liikmesriigi territooriumil, **koheldakse** lepingu reguleerimisalas **võrdväärselt** selle ELi liikmesriigi kodanikega.

MILLISEID EELISEID SEE ANNAB?

Võrdse kohtlemise põhimõtte tõttu on teil **õigus enamikele soodustustele ja hüvitistele** (eriti kõik sotsiaalsed hüved ja maksusoodustused), mida vastuvõttev ELi liikmesriik annab oma kodanikele. Näiteks:

Sõidusoodustus

Kui vastuvõttev ELi liikmesriik annab sõidu-kaartide korral soodustusi näiteks pensio-näridele või suurtele peredele, on teil nende samuti õigus, kui vastate asjaomastele nõue-tele.

Registreerimis-tasud ja õppemaksud

Teil on õigus saada haridust täpselt samadel tingimustel kui kodanikel (*nt ei pea te maksma registreerimistasusid ega õppemaksu, kui riigi kodanikud neid ei maksa; ELi kodanike suhtes ei tohi kehtestada vastuvõtukvoote, sest ELi liikmesriigid ei tohi võimaldada oma kodani-kele eelistatud ligipääsu haridussüsteemile*).

Sotsiaalabi

Teil on õigus saada sotsiaalabi samadel alus- tel kui vastuvõtva ELi liikmesriigi kodanikud.

Kas vastuvõtvas ELi liikmesriigis abistatakse madala sisetulekuga peresid, makstes neile eluasemetoetust? Kui jah, siis on ka teil õigus taotleda sellist toetust ning teid koheldakse samamoodi kui selle riigi kodanikke.

Erand – ligipääs sotsiaalabile esimese kolme kuu jooksul

Võrdse kohtlemise reeglist on tehtud üks olu- line erand. Nimelt võivad ELi liikmesriigid otsustada, et ei taga teile ja teie pereliikme- tele sotsiaalabi saamise õigust asjaomases riigis elamise esimese kolme kuu jooksul (ja töötajate puhul isegi pikemaks ajaks), aga seda üksnes juhul, kui te ei ole ei töötaja ega füüsilisest isikust ettevõtja.

Erand – õpilaste toimetuleku-toetus

ELi liikmesriigid võivad samuti otsustada, et ei anna toimetulekutoetust õpinguteks (nt stipendiumide või õppelaenudena) muu- dele isikutele kui töötajatele, füüsilisest isikust ettevõtjatele, sellise staatuse säilitanud isi- kutele ja nende pereliikmetele. Kui olete juba omandanud alalise elamisõiguse, tuleb teile abi anda.

Tööle asumine

Teie pereliikmetel on sõltumata nende koda- kondsusest õigus asuda vastuvõtvas ELi liik- mesriigis tööle või hakata seal tegutsema füüsilisest isikust ettevõtjana. Sõltumata sellest, kas te töötate, õpite või vaid elate seal, võivad teie pereliikmed oma majandustege- vust alustada sama korra alusel kui kohalikud.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiata direktiivi artiklitest 23 ja 24.

11. peatükk

Piirangud

Millistel alustel võivad ELi liikmesriigid piirata liikumis- ja elamisvabadust?

AVALIKU KORRA, JULGEOLEKU JA RAHVATERVISE HUVIDES

ELi liikmesriigid võivad seada liikumis- ja elamisvabadusele piiranguid avaliku korra, julgeoleku või rahvatervise huvides.

Kõik sellised piirangud, näiteks riiki sisenemise keeld, elamisõiguse andmisest keeldumine või väljasaatmine peavad vastama direktiivis esitatud tingimustele.

TAGATISED

Direktiiviga sätestatakse olulised tagatised, millega kindlustatakse, et selliseid piiranguid kohaldatakse ELi liikmesriikides õigesti.

PROPORTSIONAALSUS

Avaliku korra ja julgeoleku huvides võetud meetmed peavad olema:

- **proportsionaalsed** (väljasaatmine on väga karm sekkumine isiku ellu ja peab olema proportsionaalne avaliku korra või julgeoleku rikkumise tõsidusega) ning

- tulenema üksnes asjaomase isiku käitumisest mis peab kujutama **tõelist, vaheetut ja piisavalt tõsist ohtu**, mis kahjustab mõnd ühiskonna põhihuvi.

TÄIENDAVAD TAGATISED

Varasemad süüdimõistvad kohtuotsused ei tohi olla vaba liikumise ja elamise piiramise põhjuseks. Samuti ei tohi piiravaid meetmeid võtta lihtsalt ennetamiseks.

ELi liikmesriikidel on õigus kontrollida teie varasemat karistatust, aga nad ei tohi teilt nõuda ei sellekohast dokumenti ega nn hea käitumise tõendit.

TEGURID, MIDA VÕETAKSE ARVESSE

Enne väljasaatmisotsuse tegemist avaliku korra või julgeoleku huvides peab vastuvõttev ELi liikmesriik võtma arvesse järgmisi asjaolusid:

- kui kaua on asjaomane isik elanud tema territooriumil,
- isiku vanust, tervislikku seisundit, perekondlikku ja majanduslikku olukorda,
- isiku sotsiaalset ja kultuurilist integratsiooni vastuvõtvas ELi liikmesriigis ning
- sidemeid päritoluriigiga.

ALALISTE ELANIKE JA ALAEALISTE SUUREM KAITSE

ELi kodanikud ja nende pereliikmed, kellel on **alaline elamisõigus, on väljasaatmise eest kindlamini kaitstud**, sest neid tohib välja saata vaid avaliku korra või julgeoleku huvide **tõsise** rikkumise korral.

Vastuvõtvas ELi liikmesriigis **viimased 10 aastat** elanud ELi kodanike ja **alaealiste** [st nooremad kui 18-aastased] puhul on väljasaatmine õigustatud vaid siis, kui see on avaliku julgeoleku huvides **hädavajalik** (alaealiste puhul võib väljasaatmine olla õigustatud ka juhul, kui see on vajalik lapse enda huvides).

RAHVATERVIS

Rahvatervise huvides õigustavad liikumisvabadust piiravate meetmete võtmist **vaid kõige raskemad nakkushaigused**. Kui leidub kaalukaid tõendeid, et kontrollimine on vajalik, võidakse teilt nõuda kolme kuu jooksul alates saabumiskuupäevast tasuta tervisekontrolli läbimist.

Igal juhul ei tohi haigused, mis ilmnevad pärast kolme kuu möödumist saabumiskuupäevast, olla riigi territooriumilt väljasaatmise põhjuseks.

MENETLUSLIKUD TAGATISED

ELi kodanikke ja nende pereliikmeid kaitsevad ka järgmised **menetluslikud tagatised**.

Kirjalik teatamine ja edasikaebamine

Kui teid saadetakse ELi liikmesriigist välja või teil ei lubata riiki siseneda, peab:

- otsustest **teatama kirjalikult** nii, et asjaomane isik oleks võimeline **mõistma selle sisu ja mõju**,
- otsus sisaldama **täpset ja täielikku teavet otsuse aluste kohta** ning
- otsus **täpsustama kohtu või haldusorgani**, kellele asjaomane isik võib **kaebuse** esitada, ning **kaebuse esitamise tähtaja**.

Juurdepääs edasikaebamismenetlusele

Asjaomastel isikutel peab olema **juurdepääs vastuvõtva liikmesriigi kohtumenetlusele ja vajaduse korral haldusmenetlusele**, et kaevata edasi nende kohta kõnealustel alustel tehtud otsused või taotleda nende otsuste kohtulikku läbivaatamist. Menetluse käigus peab olema võimalik kontrollida, **kas otsus ning asjaolud**, millel kavandatav meede põhineb, on **õiguspärased**.

Kui koos väljasaatmisotsuse edasikaebamise või kohtuliku läbivaatamise taotlusega esitatakse ajutise korralduse taotlus kõnealuse otsuse täitmise peatamiseks, ei või tegelik väljasaatmine sellelt territooriumilt toimuda üldreeglina enne, kui ajutist korraldust käsitlev otsus on tehtud.

Väljasaatmine kui vabaduse-kaotusliku karistuse õiguslik tagajärg

Väljasaatmisotsuse võib teha vabadusekaotusliku karistuse õigusliku tagajärje või karistusena. Kui otsus tehakse sellel eesmärgil, kuid viiakse täide rohkem kui kaks aastat pärast selle tegemist, **peab ELi liikmesriik:**

- **kontrollima** enne nende isikute väljasaatmist, **kas kõnealune isik on sel ajal tõsiselt ohtlik avalikule korrale või julgeolekule**, ning
- **hindama** enne nende isikute või nende pereliikmete väljasaatmist, **kas väljasaatmisotsuse tegemisest alates on asjaolud oluliselt muutunud**.

Sisenemiskeeld

Väljasaadetud ELi kodanikel ja nende pereliikmetel võidakse keelata avaliku korra või julgeoleku huvides riiki siseneda, kuid nad **võivad esitada sisenemiskeelu kehtetuks tunnistamise**

taotluse pärast mõistliku aja möödumist ja igal juhul pärast kolme aasta möödumist lõpliku otsuse täideviimisest.

Kuritarvitamine ja pettus

Õiguste kuritarvitamise või pettuse, näiteks fiktiivabelude või võltsitud dokumentide puhul võivad ELi liikmesriigid võtta vajalikke meetmeid, millega keelduda direktiivist tulenevate õiguste tunnistamisest, lõpetada selliste õiguste kehtimine või tühistada need õigused..

KUST LEIDA LISATEAVET?

Käesolevas jaotises käsitletud teema täpse juriidilise sõnastuse leiata direktiivi VI peatüki artiklitest 27–33 ja artiklist 35..

12. peatükk

Töötajate vaba liikumise üleminekukord

TÖÖTAJATE VABA LIIKUMISE ÜLEMINEKUKORD

ELi liikmesriigid võivad ajutiselt piirata Rumeenia ja Bulgaaria kodanike tööle asumist: üleminekukord võimaldab neil lükata edasi ELi õigustiku kohaldamist töötajate vaba liikumise suhtes, mis tagab õiguse tööle asuda, ning kohaldada selle asemel riiklikke norme. Sama kord kehtib Horvaatia kodanike jaoks seitsme aasta jooksul pärast Horvaatia ühinemist ELiga.

Selle tagajärjel võib Rumeenia ja Bulgaaria kodanikelt (kuni 31. detsembrini 2013) nõuda tööloa, kui nad soovivad teises ELi liikmesriigis tööle asuda.

Lisaks sellele võivad ELi liikmesriigid jätta kohaldamata teatavad erisätted, mis käsitlevad ELi töötajate elamisõigust, kuid seda vaid vajaduse korral. Näiteks võib ELi liikmesriik, kes nõuab kauem kui kolm kuud kestva riigis elamise registreerimist asjaomases asutuses, nõuda ka seda, et eespool nimetatud riikidest pärit töötajad, kes peavad taotlema tööloa,

esitaksid lisaks töötõendile või tööandja kinnitusele tööle võtmise kohta ka nimetatud tööloa. country that requires registration with the rel.

KUST LEIDA LISATEAVET?

Kui teil on vaja leida lisateavet selle kohta, kas ELi liikmesriik, kus sooviksite töötada, piirab tööle asumise õigust, või soovite rohkem teada sealsete töö- või elamistingimuste kohta, tutvuge palun veebisaidiga <http://ec.europa.eu/eures>, kust leiate **igakülgset teavet töötajate vaba liikumise kohta**.

Lisaks võite tutvuda komisjoni juhendiga töötamise kohta teises ELi liikmesriigis, mille on koostanud tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat ning mis on kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=25&langId=en&pubId=215&type=2&furtherPubs=yes>

13. peatükk

Kuidas kaitsta oma õigusi?

Kust leiate lisateavet? Mida saate teha, kui arvate, et teie õigused ei ole piisavalt kaitstud?

KUST SAAB TASUTA TEAVET?

Täiendavat teavet vaba liikumise ja elamise õiguse kohta võite leida Euroopa Komisjoni veebiportaalist **Teie Euroopa**:

<http://ec.europa.eu/youreurope>

Lisaks võite tutvuda Euroopa Komisjoni õigus-, vabadus- ja turvalisusküsimuste peadirektoraadi veebisaidiga aadressil:

http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm

Kui soovite tutvuda vaba liikumist käsitlevate ELi õigusaktidega, võite külastada Euroopa Komisjoni veebiportaali **EUR-Lex**, mis sisaldab

ELi õigusakte ja asub aadressil
<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

KAS LEIATE, ET TEIE ÕIGUSI ON RIKUTUD?

Kui arvate, et teie õigust vabalt liikuda ja elada on rikutud, peaksite pöörduma kaebusega riigi pädevate kohtute, ombudsmani või haldusasutuste poole. Palun pange tähele, et riiklikud kohtud on ainsad asutused, kes võivad välja nõuda kahjutasu või lõpetaks mingi tegevuse. Abi saamiseks peaksite võtma ühendust kohaliku õigusnõustajaga. Teavet õiguskaitsevahendi leidmise kohta leiate Euroopa e-õiguskeskonna portaalist aadressil
<https://e-justice.europa.eu>

Teie Euroopa Nõuanne on üle-euroopaline teenistus, mis pakub vajadusele vastavat õiguslast nõu teie õiguste kohta Euroopa Liidus. Vastatakse tasuta ühe nädala jooksul mis tahes Euroopa Liidu ametlikus keeles. Lisateavet saate aadressilt

<http://ec.europa.eu/citizensrights>

Kui arvate, et teie probleem tekkis seetõttu, et riigi ametiasutused kohaldasid siseriiklikke ja ka ELi õigusakte valesti, võite kasutada SOLVIT-veebisüsteemi, mis on probleemide lahendamise võrgustik, milles ELi liikmesriigid teevad koostööd, et lahendada probleeme kohtumenetlust algatamata. Lisateavet saate aadressilt <http://ec.europa.eu/solvit>

Kui leiate, et teie ELi kodaniku õigused ei ole tagatud ning te olete juba kasutanud eespool nimetatud edasikaebamisvõimalusi, võite esitada oma kaebuse Euroopa Komisjonile aadressil http://ec.europa.eu/eu_law/your_rights.

Lisaks on teil õigus esitada **petitsioon Euroopa Parlamendile**. Petitsiooni saate esitada aadressil

<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/petition.html>.

Euroopa Komisjon

Vabadus liikuda ja elada Euroopas. Juhend ELi kodaniku õiguste kohta

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2013

2013 – 35 lk – 17,6 x 25 cm

ISBN 978-92-79-30147-6

doi:10.2838/46238

Väljaannete talitus

ET

ISBN 978-92-79-30147-6

9 789279 301476

doi:10.2838/46238